

Fajnesítéségi gondolatok kezdeményei a Néptanítók Lapjának 1933.évi számában

Hegedűs Renáta Ildikó

Absztrakt

Jelen tanulmányunk célja, hogy röviden bemutatásra kerüljenek azok a gondolatok és nézetek, amelyek jelen voltak és később hatást gyakoroltak a hazai pedagógiai gondolkodásra és kapcsolatba hozhatók a szelekcióval és kontraszelekcióval – vagyis az eugenika alapgondolataival. Kutatásunk elsősorban az 1933. évi hazai pedagógiai szakajtó – Néptanítók Lapja – vizsgálatára fókuszál. Eredményeink bemutatásán túl az eugenikára vonatkozó legfontosabb történeti események és elemek bemutatására is törekszünk. Végül a nemzetiszocialista népesedéspolitika fogalomnak a létezését és társadalomban elfoglalt helyét próbáljuk felderíteni a vizsgált korban.

Kulcsszavak: *eugenika, szelekció, kontraszelekció, fogyatékoságtörténet, neveléstörténet, sajtóelemzés*

Bevezetés

Jelen tanulmányunk és a kutatási témánk egy korábbi tanulmányunk (*Hegedűs, 2021*) folytatásaként is értelmezhető. Ennek alapján jelen kutatásunk is interdiszciplináris alapozású: a gyógypedagógia történet, a fogyatékoságtörténet, filozófiatörténet és ezek egymást átfedő területén helyezkedik el. A vizsgálat fő témája a nemzetiszocialista népesedéspolitika, eugenika, szelekció, kontraszelekció gondolatának megjelenése a hazai pedagógiai szakajtóban. Vizsgálatunkba az 1933. évi Néptanítók Lapját vontuk be. Ennek oka, hogy számos olyan történelmi esemény indult el melyek jelentős mértékben elősegítették az eugenika szélesebb körben való népszerűsítését a vizsgált korban. Elsőként említhetnénk *Adolf Hitler* kancellárrá való kinevezését, a nemkívánatos szerzők könyveinek elégetését az *Opernplatz*-on, vagy azt, hogy a német birodalmi kormány elfogadja az örökletes betegségekben szenvedők utánpótlásának megelőzéséről szóló törvényt (*Németh, 2016b*). A kutatás során – a rendelkezésre álló forrásanyagok jellegének és tartalmának megfelelően – alapvetően a klasszikus forrásfeltáró, -elemző, -értelmező és interpretáló módszer alkalmazására kerül sor. A forrásszövegek analitikus, forráskritikai elemzése és komparatív értelmezése után szintetizáló összefoglalásra térünk ki. Tanulmányunk célja, hogy a neveléstörténet szinkronisztikus megközelítésével a vizsgálat alá vont korszak elérhető dokumentumait – jelen esetben a Néptanítók Lapját – elemezve tárjuk fel

a nemzetiszocialista népesedéspolitikája megjelenését a hazai pedagógiai szaksajtó tekintetében. Jelen tanulmányunkban elsőként egy rövid történeti kitekintésre térünk ki, amelyben alátámasztjuk, hogy a fajnemesítés gondolata – bár korábban más szóval címkézték – az emberek életének szerves része már kezdetek óta. Ezekre az eugenikával rokonságot mutató törvényekre, rendelkezésekre és szokásokra példákat is hozunk a különböző korokból. Jelen tanulmányunkban a hazai és külföldi történelmi események részletezésére azonban nem térünk ki. Bemutatjuk az eugenika „úttörőit”, ezután kitérünk az eugenika alap gondolataira és ezekhez kapcsoljuk a szelekciót és kontraszelekciót. A kutatásunk fő egységében az 1933. évi Néptanítók Lapjának tartalmát elemezzük a korábban bemutatott témakörökben. Végül a kapott eredmények összegzésével zárjuk a munkánkat.

Fajnemesítést célzó törvények, rendelkezés és szokások a múltból

Ahogy az korábban ígértük, teszünk egy rövid történeti kitekintést, amelyben bemutatjuk és alátámasztjuk azt a feltevésünket, hogy a fajnemesítés gondolata szerves része az emberek életének és társadalmának már kezdetek óta. Összességében az is elmondható, hogy ez a vélhetően jobbító szándék egyidős az emberiséggel. Ennek elsődleges okát *Bíró* (1935) fogalmazta meg. *Bíró* (1935) véleménye szerint az elvesztett Paradicsom állapotába való visszatérés az ember állandó célja. Igényt formál a boldogulásra és a vágyainknak megvalósulására. Ezek az igények és törekvések hajtották az összes emberi tett indítékát a történelem során. A törekvések és tettek tekintetében a kiválogatás és a szelekció jelenik meg. Most a régmúltban megjelent szokások bemutatására térünk ki. Ahogy arra *Hegedűs* (2021) is utal az ókori kultúrnépeknél és természeti népeknél egyaránt fellelhetők a faj és a néptörzs tudatos megőrzésére irányuló gondolatok és tettek. Számos olyan példával találkozhatunk a hindu vallás szent ősi könyvében is, amelyek a „hibás” tulajdonságokkal rendelkezők genetikai állományának átörökítésének csökkentését célozza meg. A „hibás” vagy rendellenesnek is nevezhető tulajdonságokkal rendelkezők közé sorolhatók azok a családok, ahol nem születik fiú gyermek vagy azok a családok ahol a leszármazottak között vannak sorvadásban, elefánt betegségben, gyomor bajban vagy bőr betegségben szenvedők. Ezen betegségek felsorolásán túl szabályozza a leánygyermek házasságát is a „vörös” tiltás révén. Ez a tiltás rendelkezik arról, hogy vörös hajú vagy vörös szemű férfifhoz nem mehet a leány. *Hammurapinak* a négyezer éves ősbabiloni törvénykönyvéből is hozhatunk példát. Ebben a törvénykönyvben leírtak szerint népének fajtisztaságát endogám kasztrendszerrel kívánja megvédeni. A zsidó nép történetében közismert tényként jelent meg a családon belüli, vérrokonok által köttetett házasságok. Mózes azonban határozottan elutasította ezt a szokást. Ezek szabályozására törvényeket írt le, amelyek az alábbi esetekben tiltották a házasságkötést: az epilepsziásokkal, bélpoklosokkal, tüdőbajosokkal, vérrokonokkal és iszákosokkal. A Talmud a zsidó irodalom legnagyobb és egyértelműen legfontosabb, tematikus rendszerbe foglalt gyűjteménye, amely tartalmazza a jogi és vallási alapvetéseket és szokásjogokat is, számos olyan

előírást tartalmaz, mely a fajtisztaság állapot elérésére tesz törekvéseket. A Szentírásban is fellelhetünk erre utaló példákat (Bíró, 1935). Bíró (1935) korábban idézett munkássága mellett érdemes kitekinteni a görögök szokásaira. Mivel a görögök erőteljesen hatottak az európai kultúra fejlődésére és ezen szokások és törvények viszonylag ismertek napjainkban is. Itt azonban kicsit érdemes kitérni Nietzsche gondolataira. Ahogyan arra utal Pukánszky és Németh (1997) és Hegedűs (2021) idézi Nietzsche gondolatmenetét az antik görögök szerepe rendkívül kimagasló az európai kultúra fejlődésének történetében.: „A görögök fokozatosan megtanulták szervezni a káoszt [...] s látszatszükségeiteiket hagyták elhalni. Így vették ismét birtokba önmagukat; nem maradtak sokáig az egész Kelet túlhalmozott örökösei és epigonjai; sőt ők lettek, önmagukkal vívott súlyos küzdelem árán [...] az öröklött kincs legboldogabb gazdagítóivá és gyarapítóivá, s minden eljövendő kultúrnép elsősülötteivé és mintaképeivé” (Nietzsche, 1989. 98. old.). A tanítómesterek által átörökített fajnesítő öntudat figyelhető meg a görög világban. A tanítómesterek felfedezték és tanulmányozták az alkohol negatív hatásait az ivarsejtekre. Hippokratész is kiemelhető e téren, mivel behatóan tanulmányozta az alkohol fogamzásra gyakorolt negatív hatásait. A legismertebbnek és talán elterjedtebbnek tekinthető eljárás azonban mégis az a spártai szokás, amely a Taigetoszról való ledobást dicsőítette a rendellenesek és vagy életgyengék esetében. Ahogyan Plutarkhoszra utal Kálmán és Könczei (2002), Magyar (2017) és Hegedűs (2020, 2021) is, Spártában kialakult az a hagyomány, amit a különböző szerzők a fogyatékosan született gyermekek intézményes segítésének szöges ellentétéként fogalmaztak meg: „Az újszülött csecsemővel apja nem rendelkezett, hanem karjába vette és elvitte a Leszkhé nevű helyre, ahol a törzsek vénei összegyülekeztek, és megvizsgálták a kisededet. Ha egészséges alkatú és erőteljes csecsemő volt, utasították az apát, hogy nevelje fel, egyben pedig kijelöltek neki egyet a kilencezer spártai parcellából. De ha idétlen vagy nyomorék volt, bedobták a Taigetosz Apothetai nevű szakadékaiba – azzal a meggyőződéssel, hogy nem előnyös sem a gyermeknek, sem az államnak, ha egy születésétől kezdve gyenge és életképtelen ember életben marad. Ezért fűrdették meg az asszonyok az újszülöttet borban és nem vízben, hogy kipróbálják szervezete állóképességét. Ha ugyanis epilepsziás vagy gyenge, beteges szervezetű volt a gyermek, görcsöt kapott az erős bortól, és elpusztult, de ha egészséges volt, még izmosabb lett.” (Lükurgosz, 16, 1-3. – Máthé Elek ford.) (Kálmán és Könczei, 2002). Azt azonban fontos megjegyezni, hogy az elterjedt nézetekkel szemben ledőlt a mítosz. Ugyanis a nem kívánt csecsemőket nem dobták le a szakadékaiba. Csupán a Taigetosz hegy Apothetai nevű helyén kitétték, ahol különböző sors várt a gyermekekre, akik gyakran és jobb esetben gyermektelen családokhoz, míg rosszabb esetben rabszolgakereskedőkhöz vagy kerítők kezébe is kerültek (Hoffmann, 2009). Kálmán és Könczei (2002), Magyar (2017) és Hegedűs (2020, 2021) művében Platón és Arisztotelész szavaira is utal. Platón elképzelése alapján az ideális államban az emberek szaporodását az állam saját felügyelete alá vonná. Ez alapján a kiváló adottságokkal rendelkező nőknek és férfiaknak gyakori közösülést fogalmaz meg, míg az általa silányabbnak vagy gyengébbnek vélt

személyeknek épp az ellenkezőjét. *Platón* az állami felügyelet mellett beavatkozott volna a születés utáni szabályozásba is. Szavait idézve: „*akik csenevésznek születtek egy megközelíthetetlen, titkos helyen annak rendje és módja szerint eltüntetik*” (Állam, 460c). *Arisztotelész* műveiben is megfigyelhető erre a példa, vagyis *Arisztotelész* maga sem utasítja el ezt a gyakorlatot, vagyis a burkolt gyilkosságot és kitevést. *Arisztotelész* szavait idézve: „*semmilyenféle korcszülöttet nem szabad fölnevelni*” (*Politika*, 1335b).

Ezek alapján alátámasztható, hogy Európa kultúrtörténetében korán megjelentek az eugenika alap gondolataihoz kapcsolható rendelkezések és szokások. Ezek a cselekedetek a fajnemesítés gondolatát hordozzák magukban. A kereszténység ezeket a nézeteket azonban nem vette át. Az egyház a „rendellenes korcsok” megszerethetővé válását próbálta elősegíteni a nép körében, melyekre *Szent Ágoston* műveiben találhatunk példákat. A történeti kitekintés által bizonyítottuk, hogy az eugenika alap gondolatai nem újkeletűek, mivel megjelenik minden korban. Igaz, hogy eltérően, de hatást gyakorol a társadalom különböző rétegeire. Erre az összegzésre azért volt szükség, hogy könnyebben megérthessük miként is érett meg az eugenika szó megalkotása és definiálása. A következő részben ennek történeti bemutatására térünk ki.

Az eugenika úttörői

Ahogy az korábban a bevezetésben ígértük, tanulmányunkat az eugenika rövid történeti ismertetésével kezdjük. Mit is jelent a mai világban az eugenika szó és annak tartalma? Ahogy az korábbi tanulmányunkban (*Hegedűs, 2021*) prezentáltuk, valószínűleg sokak számára még ma is ismeretlenül hangzik. Ellentétben az 1880 és 1945 közötti időszakkal, amikor is – körülbelül 65 éven keresztül – az ember biológiai megjavításával, jobbításával és fejlesztésével fémjelzett elmélet széles körben terjedt el, amelynek hatására aktívan a közhasználatban is megjelent (*Kevles, 2001*). *Jean Baptiste de Lamarck* (1803) nevéhez kapcsolható a modern természettudományokban elindított fejlődéselmélet. A „szerezett tulajdonságok örökölhetőségét” vette kiindulásnak a munkájában. *Lamarck* mellett nem kisebb nevet említhetünk, mint az angol *Charles Darwin*. *Darwin* (*Fajok keletkezése, 1859*) műve, melyben megjelenik a „kiválasztás elve” indított el természettudományos forradalmat. *Darwin* nevéhez fűződik a „provizórikus pángenezis elmélet”, amely az öröklésre alapoz. E szerint az ember létének első pillanatától fogva öröklött hajlamai miatt meghatározott, a szülők tulajdonságaikat már fogamzáskor átadják gyermekeik részére. A környezet nevelő hatását nem ismeri és fogadja el. Gondolataiban egyértelműen kifejti, hogy a derék ember nemesítésére, más szóval „kitenyésztésére” csak az átörökítését tartja elfogadhatónak. *Darwin* gondolta azonban egyáltalán nem számított újkeletűnek. *Louis Leveque de Vilmorin* híres kertész és természettudós korábban felfedezte a cukorrépák cukortartalmának fokozásra tett kísérletei során az egyes cukorrépák öröklött cukorosságát. Ahogy az korábbi tanulmányunkban (*Hegedűs, 2021*) is kifejtettük a darwini magyarázatok közül ehhez kapcsolódik

„az utódok egyenként való megbírálásának elve”. Ehhez kapcsolódóan nem született magyarázat és a kérdés továbbra is fenn állt; hogyan lehet két cukorbó cukorrépának egy cukor és egy cukorszegény sarjadéka. *Vilmorin* felismerte, hogy ami „öröklődik” az inkább valamiféle ismeretlen konstitúció, adottság. Ez lappang a szülőben, de a különböző utódokon másképp jelenhet meg. Az emberiség nemesítésének jövője e megközelítés szerint attól függ, hogy ezen adottságok szerkezetét és struktúráját sikerül-e feltárni és az átörökítést sikerül-e kedvezően manipulálni. E kérdés alapján időben szinte egymással párhuzamosan három felől indult meg a tudományos kutatás. Elsőként említhetjük *Mendel Gergely Jánost* (1822-1884), majd *Darwin* unokaöccsét *Francis Galtont* (1822-1911) és a harmadik vonal képviselőjeként *Carl von Naegelit* (*Bíró*, 1935). Jelen tanulmányunkban először *Francis Galton* munkásságának bemutatására térünk ki. Ennek oka, hogy őt tekintik az eugenika elméleti megalkotójának. Vizsgálódások az Emberi Képességekről és Kialakulásáról című 1883-ban publikált művében használta először az eugenika kifejezést és annak magyarázatát. „Az állomány (stock) feljavításának tudománya – nem csak a megfontolt párzáson keresztül, hanem bármin, ami nagyobb esélyt ad az alkalmasabb fajok vagy vérvonalak elterjedéséhez a kevésbé rátermettekhez képest” (*Galton*, 1907). Következésként említhetjük az öröklődés törvényszerűségeinek kutatócsoportját Németországban. A kutatócsoport vezetője *Carl von Naegeli* fedezte fel elsőként, hogy a fogamzásnál öröklődő csíra is megered. A „Naegeli idioplazma” és a „csíraplazma kontinuitás” *August Weismann* nevéhez fűződik. Felfedezése, hogy a megtermékenyült csíra sejtek differenciálódása által indul életnek minden élőlény. Az eredeti sejtnek egy része azonban nem differenciálódik; ezt a folyamatot nevezzük *Naegeli* idioplazmának. Ez változatlanul kerül át abba az embrióba, amely ettől az egyedtől születik, ezáltal a szülők és leszármazottjaik egy összefüggő és megkapó élettani tulajdonságbeli egységet alkotnak, ezért ezt a folyamatot nevezte el *Weismann* „csíraplazma kontinuitásának”. *Darwin* és *Weismann* tanai nyomán *Wilhelm Schallmayer* és *Alfred Ploetz* német természettudósok célzottan fajhigiéniai szempontok alapján folytatták kutatásaikat. *Schallmayer* és *Ploetz* szerint az elsődleges cél az egyes egyedek és emberek fajtisztaságának kivizsgálása, majd ezt követi a fajtisztá ember példányoknak a megsokszorozása. *Schallmayer* szerint a kvantitatív népesedéspolitikai rendszerébe integrálni kell a tudatos fajvédő politikát. A fajnemésítési mozgalom már korán a tudományos és világnézeti harcok középpontjába került. Washingtonban 1912-ben külön katolikus fajnemésítési kongresszust tartottak és számos egyetemi kollégium, társaság és szakfolyóirat állt a fajnemésítés mellé ugyancsak ebben az évben (*Bíró*, 1935). A fentiekben bemutatásra kerültek az eugenika alap gondolatai, melyek hatást gyakoroltak és beszívárogtak a vizsgálatunkba bevont szaksajtóra. Jelen esetben az eugenika további fejlődésmenetének bemutatásától eltekintünk. Ennek bemutatására a további tanulmányaink adnak majd lehetőséget. A következő részben magával az eugenikával foglalkozunk és a hozzá kapcsolható szelekcióval és kontraszelekcióval.

Az eugenika alapgondolata és kapcsolata a szelekcióval vagy kontraszelekcióval

A rövid eugenika történeti bemutatás után érdemes körbejárni az eugenikát, vagyis a fajnemesítő eljárásokat, amelyek kapcsolhatók a szelekció és kontraszelekció kérdésköréhez. *Bíró* (1935) véleménye szerint a természetben már a kezdetek óta jelen van a fajegészségügyi intézkedés. A különböző biológiai törvényszerűségek kivétel nélkül érvényesülnek az embernél és az állatvilágban egyaránt. Ahogyan a *Hegedűs* (2021) is kitért arra az ismert tényre, hogy az állatvilágban számos példát találunk a különböző állat „korcsok” kitesztására és megőlésére. A modern társadalomban kétféle kiválasztási módot tudunk megkülönböztetni; az egyik kiválasztás mód a szelekció, míg a másik mód a kontraszelekció. A szelekció esetben beszélhetünk némiképp a pozitivitásról, mivel a derekasabb és életképesebb példányokat termeli és a korcsot próbálja kiküszöbölni, míg a kontraszelekció során az ellentétes kiválasztás mód mutatkozik meg, vagyis a „gyatrát” és gyengébbet védi, míg a derekasabbat teszi tönkre. Ebben az esetben azonban egyértelműen a negativitásról beszélhetünk. *Bíró* (1935) szerint az emberi fajtörténeti elkorcsosulás már szemmel látható. Ezeket elsősorban a környezeti hatásokra vezeti vissza. Gyakori – főleg a zsidók körében – a különböző szembetegségek és szemgyengeségek, míg a rövidlátás a városlakók között. Városlakók esetében a különböző bőrérzékenységek, kopaszság, süket és süketnémaság is magas számokat produkál. A faji egészség teherpróbájának tekinthető a tüdővész is. A város szennyezett levegője a gyengébbet elpusztítja és a szűk szobák ezek tüneteit is felerősítik. Azonban mindenképpen faji hajlam tehet a tüdővészről és ezen felül a nemi betegségeket különösen figyelemreméltónak tartja fajtisztasági szempontból. Divathóborként tekint a gyermektelenségre és a fogamzástáplásra; fajtipró és osztály szelektáló érdekeltsége van (*Bíró*, 1935). Az általunk tanulmányozott évfolyamban a szelekció és kontraszelekció gondolata egyaránt megjelenik. Ennek okán beszélhetünk pozitív és negatív eugenikai gondolatokról. A tanulmányunk ezen eredmények bemutatásával folytatódik.

Fajnemesítési gondolatok kezdeményei a Néptanítók Lapjának 1933. évi számában

A tanulmányunk ezen részében bemutatjuk a vizsgálat alá vont 1933. évi Néptanítók Lapjának cikkeit. Egy korábbi tanulmányunkban már a Szelekciót! című cikk elemzésre és bemutatásra került. Az ott kapott eredményeket nem kívánjuk teljes mértékben ismét bemutatni, de törekszünk szintézisbe hozni a most kapott vizsgált eredményekkel.

A korábbi tanulmányunkban *Hegedűs* (2021) megfogalmazása által az alábbiakat olvashattuk: egyre gyakrabban találkozhatunk az alábbi szavakkal; szelekció, kiválasztás és kiválogatás. Legyen szó akár kormánynyilatkozatokról, hírlapok hasábjairól vagy akár magánbeszélgetésekről. Ennek okai visszavezethetők a nemzet egészséges életöszönére és az emelkedéshez vezető irány iránti igényre. A nemzet létének és jövőjének érdekében, valódi és reális

értékeket kell termelni, valamint a fejlődésében elő kell segíteni. Ezek tekinthetők a kormányhatalom és a társadalom közös céltudatos akaratának. Fontos kiemelni, hogy miket is tart értéknek; itt lehet szó egyénről, intézményről vagy bármi egyébről, ami a nemzetet és annak érdekeit szolgálja. A cikk utolsó részének bemutatása jelen tanulmányunkban is nélkülözhetetlen, mivel ez a rész kapcsolható leginkább az eugenikához. Ezt idézi Hegedűs (2021) is. *„Azt mondják, az élet önmaga szelektál, elejti a gyengét, előtérbe tolja az erőset.”* (Néptanítók Lapja, 614. old.) A dilettantizmus töri össze a nagy nemzeti értékeket. A nagy szelekció következtében, mindenkinek legyen érvényesülési lehetősége szellemi és erkölcsi értéknek megfelelően. *„[...] mindenkit oda, arra a helyre kell állítani, ahol s nemzet egészének a legértékesebb, mert erejének legmegfelelőbb szolgálatokat teljesítheti.”* (Néptanítók Lapja, 614. old.) Ennek fontosságára hívja fel a figyelmet Bíró (1935) művében is. *„Right man on the right place!”* Ez az eugenika előrettekintő alapgondolata is, amelynek elsődleges célja, hogy a szellemileg és erkölcsileg derék, nemzet számára hasznos emberek a legkitűnőbb helyre kerüljenek és ne ragadjanak nyomoréktanyákon vagy éjjeli menedékhelyeken.

A Sugár Béla által írt Az iskolaudvar tervszerű befásítása című cikkben arra találunk példát, hogy célként tekint a rendellenességek kialakulásának megelőzésére. Jól látható, hogy az új korszakot nyitó pedagógiai áramlat hatására három fő irányban indult meg a népoktatás rendszerének változása. Elsőként jelenik meg az új emberidál. *„Új emberideált és új életstílust igyekezett kialakítani s a korszerűtlenné vált individuális-liberális életeszmény helyébe a szociális, nemzeti emberideált s az öntevékenység és összetevékenység iskoláját állította.”* (Néptanítók Lapja, 10. old.) A második változás a tanítás és nevelés technikájára vonatkozik. *„Új alapokra fektette a tanítás és nevelés lélektani technikáját. A gyermeket a tanítás és a környező világ történelmi középpontjába helyezte s élmények, cselekvési gyakorlatok s az élet valóságainak érzékeltetése útján akarja fölépíteni a harmonikusan fejlett erkölcsi és alkotó embert.”* (Néptanítók Lapja, 10. old.) Utolsóként említi az iskolaépületek korszerűsítését. *„Végül az iskolaépületek és tartozékainak, valamint azok bebútorozásának kényelmetlen, barátságtalan és sokszor egészségtelen formáit törekszik megváltoztatni, azaz a mult század primitív s a jelenkor bérházszerű iskoláit ki akarja cserélni az élet levegős, napfényes, otthon- és kertszerű munka iskoláival.”* (Néptanítók Lapja, 10. old.) Kutatásunk szempontjából ez a rész a releváns. Az alábbi hivatkozásunk igazolja a rendellenességek kialakulására irányuló megelőző tevékenységet, vagyis az épületek korszerűsítését. *„Benn, az iskola falai között komoly hivatásszeretettel végzi munkáját a tanító, de 60—80 tanuló szorong a padokban s a levegő a gyakori szellőztetés mellett is ernyesztően nehéz. A vérszegény, rosszul táplált gyermekek nagyrésze már április közepén kábultan ül a tűző nap hevében. Napirenden vannak a fejfájási esetek, apró rosszulletek. A figyelmetlenség, az érdeklődés hiánya és a korai kifáradás oka többnyire az állandó padhoz kötöttség állapotában található meg. A tüdő és szív munkája, az anyagcsere-folyamat stb. mind kisebb-nagyobb rendellenességet mutat, ami végezetül kedvezőtlenül befolyásolja ezer és ezer gyermek testi-lelki fejlődését.”* (Néptanítók Lapja, 11. old.)

A következő *Kemény Ferenc* által írt *Lelki edzés* című cikkben olvashatunk fajnemesítő gondolatokról. Ebben a részben *Hóman Bálint* vallás- és közoktatásügyi miniszter egyik felszólalását idézi „*Az iskola földadata az új nemzedék egészséges és egyöntetű világnézetének kialakítása, a beteg magyar lélek meggyógyítása, hogy az iskolából kikerülő fiatalság majdan a nagy világnézeti harcban meg tudja állani a helyét. Hóman Bálint dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter a képviselőház 1933 május 31-iki ülésén.*” (*Néptanítók Lapja*, 617. old.) *Kemény* (1933) *Seneca* bölcs tanácsát idézi fel, amelyben kitér a testi, értelmi és érzelmi (lelki) nevelés együttes alkalmazásának fontosságára. *Kemény* (1933) szerint „*A gyermek struktúrájának, összalkatának kivizsgálása és megállapítása azonban hosszabb és bonyolult eljárásokat igényel, amelyekben az orvospszichológusnak, gyógypedagógusnak és pedagógusnak karöltve kell eljárnia. Már itt rá kell mutatni arra a szomorú tényre, hogy aránylag kevés az egészséges lelkű ember (gyermek) és túlnyomó a beteges lelkű.*” (*Néptanítók Lapja*, 617. old.) A szerző kijelentése alapján érdemes elgondolkodni azon, hogy hol a határ vagy van-e egyáltalán az egészséges és beteges lelkű és értelmű emberek között. A szerző, *Bérillon*, párizsi csodadoktor és a modern pszichoterápia (lelki gyógy mód) megalapítójának kérdését is bemutatja: „*Kicsoda normális manapság? Hiszen az egész kultúremlés meg van fertőzve valamennyi ideológiájában!*” (*Néptanítók Lapja*, 617. old.) Ennek a kérdésnek a mai korban is van létjogosultsága. Olyan értékek szerint élünk, melyek változhatnak. Kérdésként azonban felmerül ennyire érdemes ezt a kérdéskört feszegetni. *Kemény* (1933) szerint a lelki válság végigvonul az egész világon. A lelki anomáliák, rendellenességek a gyermekeket is megtámadták, akiknek javarésze ideges szülők leszármazottja. Fontos és értékes gondolata, amely szerint „*Nincs két teljesen egyenlő ember (gyermek) és nincs abszolút normális sem.*” (*Néptanítók Lapja*, 617. old.)

Összefoglalás

A tanulmányunkat egy rövid bevezetéssel kezdtük, melyben felvázoltuk a tanulmányunk struktúráját. Ezt követően összefoglaltuk azokat a történelemben megjelent szokásokat, cselekedeteket, amelyek fajnemesítési szándékhoz kapcsolhatók. Bemutattuk az eugenika irányvonalait és jeles képviselőit, majd a szelekció, kontraszelekció és eugenika kapcsolatára is kitértünk. A tanulmányunk végén kerültek bemutatásra a *Néptanítók Lapjának* 1933. évi tanulmányai, ahol elemeztük azokat a cikkeket, amelyek fajnemesítési gondolatok csiráit rejtették. Tanulmányunkat végül egy rövid összeggel zártuk. Bízunk benne, hogy a kutatásunk további kutatási ötleteket és kérdéseket generál a jövő nemzedéke számára.

Irodalom

- Arisztotelész (hazai kiadás: 1994). *Politika*. Gondolat kiadó, Budapest.
- Bíró Bertalan (1935). *Eugenika*. Magyar Szemle Társaság, Budapest.
- Galton, F. (1907). *Inquiries into Human Faculty and its development*. 2nd edn. Dent, London (Everyman), (1883). <http://galton.org>. 2021. 06. 28-i megtekintés
- Hegedűs Renáta Ildikó (2020). Az európai kultúra bölcsőjénél megjelenő nevelés bemutatása kiemelt figyelmet szentelve a testi fogyatékosok nevelésére. *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2020/2, 9-20. doi: 10.35405/OXIPO.2020.2.9
- Hegedűs Renáta Ildikó (2021). Szelekció, kontraszelekció - avagy a rejtett eugenika a Néptanítók lapjának 1933.évi számában. In: *Korszakok, sorsok, törekvések. Fejezetek a huszadik századi Magyarország oktatási, kulturális és társadalmi életéből*. Radnóti Szegedi Öröksége Alapítvány, Szeged.
- Hoffmann Zsuzsanna (2009). *Antik nevelés*. Iskolakultúra-könyvek 35. Veszprém.
- Kálmán Zsófia és Könczei György (2002). *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kevles, D. J. (2001). *In the Name of Eugenics. Genetics and the Uses of Human Heredity*. Harvard University Press, MA, Cambridge. 4. kiadás
- Magyar Adél (2017). *Fejezetek az értelmifogyatékos-kép történetéből Elzárás, gyógyítás, fejlesztés a kezdetektől a 19. század végéig*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Németh István (1995): Németországi alternatívák. 1918–1933. In: Szabolcs Ottó (szerk.). *A történelem alternatívái. Forrásfüzet az iskolai oktatáshoz*. Korona Kiadó, Budapest.
- Németh István (2016a): Hitler útja a hatalomig. Párton belüli harcok a Führer-elv jegyében. In: *Rubicon. XXVII. évf.* 292. (2016/3.) sz., 38.
- Németh István (2016b): Antiszemitizmus a Mein Kampfban... és megvalósítása a Harmadik Birodalomban. In: *Rubicon. XXVII. évf.* 292. (2016/3.) sz., 56-57.
- Néptanítók Lapja (1933). https://adt.arcanum.com/hu/view/NeptanitokLapja_1933/
- Nietzsche, F. (1989): *A történelem hasznáról és káráról*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Platón (hazai kiadás: 1983): Az állam. In: *Platón válogatott művei*. Európa Kiadó, Budapest.
- Plutarkhosz (hazai kiadás: 1978): *Párhuzamos életrajzok*. Magyar Helikon, Budapest.
- Pukánszky Béla és Németh András (1997). *Neveléstörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.